

Kabdebó Tamás

Egyetem, sport, szerelem

(Részlet az Életút c. regényéből)

Nagynéném segítségével Pesten azonnal munkához jutottam, egy Benczúr utcai építkezésnél lettem segédmunkás. Ez néhány földalatti állomásnyira és egy kis sétányra volt a Madách utcától. Nagynéném lakása két szoba, fürdőszobás, aprókonyhas lakocska volt, a kisebbik szoba volt az enyém, ágyamat nappal fölhajtottam, este lehajtottam. Nagynéném szerény fizetésből élt – a háború előtt orvos bátyja asszisztensnője volt – s megállapodtunk abban, hogy ő csak a lakást adja és a mosást végzi, a betevő falatom keresése rám marad. Így ment ez hat és fél éven át; nem könnyen.

A július-augusztusi fizikai munka jól megfelelt nekem. Munkatársam egy felvidéki palóc volt, aki belém sulykolta, hogy a „teljesítmény számolás” a teljesítménynél is fontosabb. Alacsony beosztásához képest így mindketten jól kerestünk, én az élelmezésen túl még az iskolaévre szánt rend ruhára való is megkerestem.

A jó középiskolát is nagynéném lelte meg. A Reáltanoda utcai Eötvös Gimnáziumba íratott. Itt jártam tehát két évet és szerencsémnek könyvelem el, hogy a magyar irodalmat Balassa Lászlótól, az orosz nyelvet Dr. Kovách Gyulától tanulhattam. Az orosz, ha már kötelező volt, érdemes volt jól elsajátítani és ebben második lettem, egy valódi orosz fiú, Rudle Adolf mögött.

Orosz nyelvtanársága előtt Dr. Kovách filozófus volt, egyetemi magántanár, de mivel kitartott idealizmusa mellett, a marxisták elbocsátották. Népes családját etetni kellett, hat hónap alatt megtanult oroszul s bennünket kiválóan tanított két éven át.

De vissza most 1950 augusztusához. Munkanapom reggel hattól délután kettőig tartott, aztán uccu, lerobogtam a sportuszodába, ahol a magam szakállára tréningeztem, lehetőleg közel a tribünhöz. Napközben a nagyközönség is használhatta a medencét, esténként csak a versenyzők. Amikor erre rájöttem, úgy intéztem, hogy az esti tréningek előtt még ott maradjak az egyes pályán, amíg ki nem tessékeltek onnan. Amikor bejöttek a versenyzők, az edző, Rajki Béla a tribün alján foglalt helyet. Így történt, hogy felfedeztem. Hogy figyelmét felhívjam magamra, teljes erőből úsztam az egyesén. Egy este sikerrel jártam. Rajki egy köteg belépőjegyet adott, tréning dátumokat, úszóköpenyt, fecske nadrágot és nemskóra egy vadonatúj melegítőt is. Csatlakoztam tehát az Előre (volt BESZKÁRT) sportklubhoz, ahol még két edző és négy tucat úszó tevékenykedett.

A sport erkölcsileg is elfogadható módja volt az előremenetelnek egy olyan társadalomban, amelynek atomjait is politikával töltötték meg. Nyilvánvaló volt, hogy én erőből-úszó-mellúszó voltam, aki stílusjavításra szorult, hogy gazdaságosabban és így gyorsabban ússzon. Az év végén második lettem százon a középiskolás bajnokságban, a rákövetkező júniusban megnyertem az újonc bajnokságot.

Nehézségeim is sokasodtak. A szeptemberi iskolakezds azt jelentette, hogy a fizikai munkát fel kellett adnom.

Budapesten három közelebbi rokonom élt. Minden héten meglátogattam valamennyiüket, és elfogadtam tőlük a vacsorát.

Anyám két unokatestvére aránylag jó körülmények között élt. Kislányuk, Kati aranyos volt és káprázó szemmel hallgatta a számára kifundált meséimet.

Baba néni, apám legidősebb nővére, saját kertjének kertészházában élt. 1945 előtt nagyasszony volt, egy jómódú üzletember neje, aki – a jómód utáni rosszmódban – bölcsen viselte sorsát. Ha nála jártam, családi anekdotákkal fűszerezte vacsorámat.

Nagybátyám, Géza, a börtönből kiszabadulván Bajáról Pestre költözött. Rákbeteg volt. Ha időm volt rá, vele mentem szombat vagy vasárnaponként a Fradi pályára, focimeccsre. Már-már alig bírt mozogni, reggel hétkor mégis fölkel, hogy a Szabad Népet elcsenje valamelyik bolt bejáratától. Felesége, Stefi néni, egy zöldségüzletet futtatott az Ince pápa téren. Körtét, zöldhagymát, sárgarépát kaptam tőle.

Apám 1951-ben szabadult, de rendőri felügyelet alá helyezték Pest megyében. Egyik unokaöccsénél lakott egy erdő szélén, melynek irtásával kereste kenyerét. Nem nyújthatott többet nekem, mint a vasárnapi ebédet, melynek elfogyasztása után már az esti versenyre készültem. Meg kellett álljam a helyem az iskolában is. Nem voltam az a vidéki tahó, aminek két osztálytársam csúfolt addig, amíg egy-egy pofont nem kaptak tőlem. Az első félév végén a legjobb jegyeket kaptam. Bár ezt a szintet nem tartottam, elsőbbségem magyarból, történelemből, fizikából és oroszból megmentett. Ezekből a tárgyakból aztán jelesen értem, számtanból jó rendű lettem.

Bár önéletrajzomban elkendőztem középosztálybeli származásomat, medikusnak nem vettek föl. Azok, akik a népi demokráciában nem kerültek egyetemre, a besorozásra várhattak. Ezt elkerülendő, jelentkeztem a Pedagógiai Főiskolá-

ra, ahová fel is vettek. Az itt végzetkekből elemi iskolai tanítókat faragtak. Egy hónapot töltöttem itt, hallgatva Sztálin elvtárs nyelvészeti leleményeit. Aztán véletlenül Balassa tanár úrral találkoztam az utcán. Meghallgatván panaszom, Balassa Pais Dezső nyelvészprofesszor elé terjesztette ügyem, aki Bóka László bölcsészkarai dékánt rávette arra, hogy engem átvegyenek. Két megbeszélés után mindez sikerült, az egyetemi párttitkár tiltakozása ellenére.

1952-től kezdődően így alakult a napom: reggel 6-tól 8-ig tréningeztem az uszodában, 9-től délután 5-ig az egyetemen előadásokat hallgattam és szemináriumokon vettem részt, este 6 és 8 között volt a második uszodai edzésem, este 9-11-ig a Széchenyi Könyvtárban olvastam a tananyagot. Vasárnap voltak az úszóversenyek. Szombat szabadnak bizonyult, tehát pénzkereső fizikai munkát vállaltam. Kézikocsival bútorokat szállítottam, télen havat takarítottam a pesti utcákon és olykor vagont raktam ki a pályaudvaron.

Mindez túl soknak bizonyult, úszóeredményeim nem javultak. A nemzetközi versenyeket egy- vagy kéthetes edzőtábor előzte meg, néha a Nemzeti Sportuszodában, melyen részt vettem. Egy éjszaka, a töksötétben, a takarodó után a műugró toronyban cicáztunk. Leugorjunk? Mégsem. Reggel rémülten láttuk, hogy a műugró medencéből kieresztették a vizet: üres volt.

Nyáron, a kötelező egyhónapos katonai tábor után, az egyesület beszerzett viráglocsoló kertésznek. A Széchenyi hegyre, a Vörös Csillag Hotelbe. A könnyű munka, az ott kapott bőséges ebéd fölhozta erőnlétem és harmadik lettem az ifibajnokságon. Teljesítményem fokozódott és az 1951. december 21-i nemzetközi felnőtt versenyen ötödik lettem, megelőzve a bolgár, a kelet-német és román mellúszót. A versenyt a világrekorder lengyel úszó nyerte.

Egyenként és sorjában véve úszás és tanulás nem okozott volna nehézséget, de a kettő együtt túl nagy súly volt. Aztán még volt egy harmadik erő, amelynek nehéz volt ellenállni. Túl sok csinos lány járt a sportklubokba, megannyi jó alak, sok szép lábszár. Röviddel felvételem után edzőm figyelmeztetett, amikor a melegvízes medencében meglátott egy lánnyal: „Vagy nemzetközi úszó akarsz lenni, vagy a lányokkal cicázni -, a kettő együtt nem megy.”

Megfogadtam a tanácsát, és amíg jól ment az úszás, kerültem a lányokat. Aztán, nem sokkal az érettségi után, beszerzem egy hónaljfertőzést a Balaton úszásnál. Maga az úszás élvezet volt, bár négy és fél óras meló, zsírral bekenve, csónak kísérettel ellátva. Aztán a hathónapos kiesés. Háromszor operáltak sikertelenül, majd nagyanyám élesztő-kúrja kigyógyított. A fertőzés első korszakában is lejártam az uszodába – napozni a teraszra. És ott volt Böbe, másik két nevén Búbáj, Búbáj. Nevei is váltakoztak, mint kiismerhetetlen hangulatai. Rendkívül értelmes volt és tizenhat évét tekintve olvasott is. Meg tudtuk vitatni Natasa sorsát a Háború és békében, utaltunk édesapja sorsára, aki börtönben ült, mint az enyém. Hát igen, 1953-ig a magyar felnőtt férfilakosság közel tíz százaléka megjárta a börtönt. Böbe igen jó felépítésű kislány volt, gyorsúszásban kitűnő; barna haja volt, barna szeme, szivarca, magas pofacsontokkal, boltozatos, széles homlokkal. Együtt láttuk a Rigoletto operafilmet, két kiállítás is megnéztünk és annyira még telt, hogy körözöttes zsemlét vettem neki, mikor velem volt. Szép volt, és amikor mosolygott: gyönyörű. Az időben néhány cikket írtam az Esti Budapestbe és megnyertem novellapályázatukat. Erre építve elképzeltem, hogy híres író leszek, saját önálló lakásom lesz Budapesten és elveszem Búbájt feleségül. Tudtam, hogy a válóságban tizenegy testvére van és kevés kényelme otthon. Nekünk majd több kényelmünk lesz és kevesebb gyerekünk.

De hát Böbe csalfa volt. Pár héttel azután, hogy kettőnk barátsága már-már beérett volna, szerelmem beleszeretett egy műugró srácba. Ez mellbe vágott, de nem búslakodtam, ismét elkezdtem versenyezni, tanultam az egyetemen és pénzkeresés után néztem. Külföldről küldött csomagokat gyűjtöttem be idős ismerőseimtől és ezeket forgalmaztam. Szerepeltek a zseletpengék, a nylon harisnyák, a kakaós és kávé csomagok. 1953-ban kormányváltás volt az irányváltás. Rákosit felváltotta Nagy Imre, az emberarcú kommunista, aki megállította a kollektivizálást és a börtönök politikai lakóinak felét szabadon engedte. Gondoltam, felkeresem Búbájt, hogy megtudjam, édesapja hogy járt.

Privát angol leckéről jött ki, amikor megláttam. Sporttársaitól már tudtam, hogy az úszást abbahagyta. Nagyon megörültünk egymásnak. Belépőm volt az Egyetemi Könyvtárba, őt is besikerítettem és boldog órákat töltöttünk ott, együtt olvasva a Selfish Giant és a Happy Prince történetét – Oscar Wilde meséit angolul. Ezeket megvitattuk. Aztán megszimatoltam, hogy egy katona jár szerelmem nyomában. Ismét leköszöntem.

Nem túl nehéz egy másik lányra szert tenni, ártatlan udvarlás, szórakozás volt az egész, főleg a Margitszigeten. Hosszabb lejáratú dolgokra nem gondoltam, holott Marit nagyon kedveltem.

Mivel úszóeredményeim ismét stagnáltak, nekiálltam vízilabdázni. Budapest I. osztályban játszottunk az Előrével, a bajnokságban harmadikak lettünk. A legnagyobb csatát a Tatabánya csapata ellen vívtuk, ellenfelem Jánka volt, a százkilencven centis, százhusz kilós centercsatár. Edzőm utasítására én, a 178 centi magas, 80 kilós – verekedést provokáltam. A bal fülem belesüketült, neki az orra vérzett, mikor a bíró kiharancsolt bennünket a vízből. Egy-nullára nyertünk.

A harmadik egyetemi év végén két társam, Sík Csaba és Sobor Antal – maguk is írópalánták – egy folyóirat megalapítására törekedtek. Hozzájuk csatlakozva indítottuk meg a Sanda Hantát, mely kéziratban jelent meg, mint a régi kódexek. A lapot körbeadogattuk, a gunyoros cikkeket kacaj fogadta. Aztán Kardos elvtárs ránk telepedett, a lapot elítélte. Síkból később vezető műkritikus lett, Soborból jelentős novellista és festő.

A harmadévet is sikerült jelesen befejeznem, tehát a jövődő negyediken is számíthattam ösztöndíjra.

A harmadik év java hospitálás volt, melyet nem komáltam, nem akartam tanár lenni. Ugyanakkor megvolt az esélyem arra, hogy mint nyelvészt majd egy készülő szótárnál alkalmazzanak. A szótárkészítés munkahelyként jó, politika-mentes foglalkozás. Két előadást tartottam már addigra, a nyelvészti szakkörben. Írtam egy mesekönyvet is, mely még ma is kiadatlan, holott ötven könyvem jelent meg három nyelven.

Ezek közül a legjövendelmesebb volt a Dictionary of Dictionaries két kiadása, mely kézikönyv bestseller lett.

1955 nyarán könnyűnek éreztem magam, elmúltam 21 éves és anyagilag jobban álltam. Az uszoda, a vízipólócsapat sok pajtást adott mellém, de csupán egy fickó volt, akitől intellektuális stimulust is kaptam. Simó Sándor, Sinyó, egy kémikus fia, kitanulta a kémiát, de szíve a filmművészethez húzta. Kezdeti kapcsolatai engem is alkalmi munkához juttattak. Statiszta voltam az Egy pikoló világosban, a Gázolásban, továbbá – nagybátyám kapcsolatai révén – az Operaház produkcióiban, a Cigánybáróban és a Carmenben. Rám bízta a dohánygyár szamarát, ami bepisilt a színpadon.

Ha buliról volt szó, Sinyó annak szíve-lelke volt. Olyan trükköket talált ki, melyek ma sikeresek lennének a tv-ben. Egyszer lenyelt egy legyet, máskor megivott egy pofa sört (fogadásból), melybe valaki beleköpött. Engem egyszer rávett, hogy egy vadidegen nő haját meghúzzam a Margit-hídon, másszor pedig, hogy az uszoda fenekéről lebukva forintokat gyűjtsék be – a számmal. Am volt Sanyinak komoly oldala is, ami kiderült egy hosszú pesti sétánkon. Megállapodtunk abban, hogy Isten létezik. Közöltük egymással szerelmi életünk sivár részleteit. Feljártam remek szüleihez, ő mihozzánk. Évtizedekkel később Sanyi élénken visszaemlékezett néném, Böje versmondására. A vers az Óda volt, ez az emlék készítetett engem is, hogy József Attila-köteteket publikáljak angolul, 1966-ban, 1980-ban, 1997-ben és 1999-ben.

A nyár közepén a Budapest-Balaton vonaton utaztam úszótársaimmal. Bár volt vonatjegyem, fölmásztam a vonat tetejére és elhelyezkedtem a harmonikában a két vagon összekötő rész tetején. Próbának szántam ezt egy július végi kirándulásra.

A Balaton-átúszás sikert ígért. Közel négy óra elteltével már jól láttam a vízből Siófok házait és az egyetlen előtttem úszó fejet. Aztán vihar tört ki, bennünket, úszókat kihalásztak a vízből és egy hajó fedélzetén kötöttünk ki. A hajón ott ült egy padon Búbáj. Lejött Pestről, hogy megnézze a balatoni versenyt. Amikor közeledtem, arca felragyogott. Sátram Füreden volt, követett engem hajóval, át a vízen. A sátorban töltöttük az éjszakát. Elmondta, hogy férjnél van, de nem szereti a férjét, csupán azért ment hozzá, hogy önnön nehéz anyagi helyzetén segítsen. Reggeli vonata Siófokról indul Pestre. Elérheti-e segítségemmel?

Nekiálltam egy evezős csónakot keresni. Végül a mentőcsónaknál kötöttem ki. Áteveztünk. Elérte a vonatát. Én visszahoztam a csónakot állomáshelyére.

Egy hétre rá, mikor férje kiszálláson volt, ismét találkoztunk. Felgyalogoltunk a Hármashatár-hegyre, a környék legmagasabb csúcsára. Volt ott egy drága, puccos étterem, ahol egy-egy kávéra telt. Aztán kiültünk a fűre és bámultuk Budapest fényeit. A csillagokat mindig szerettem, valamelyik ismertem is, a júliusi konstellációkat megismertettem vele. Néném nem volt otthon, az éjszakát a Madách utcában tölthették. Hajnalban távozott.

Amikor pár nap múlva ismét találkoztunk, Búbáj helyett Búbáj fogadott. Férje azon az éjszakán, a várt idő előtt hazaérkezett. Őt – mikor befutott – megverte és válással fenyegette. Sírt: „Ezt nem kockáztathatom meg és nincs hová mennem. Te pedig olyan szegény vagy, mint a templom egere.”

Szabad voltam, mint a madár. Varsóban rendezték a világifjúsági találkozót, az évben útlevelem, pénzem nem volt, úszó-, pólóvalogatott sem voltam. Ismertem azonban néhány cirkuszi alkalmazottat, az igazgatót és egy légtornászt. Tőlük kaptam varsói kollégájuk, egy oroszslánszelídítő címét, akinél alhatnék Varsóban. Telefonáltak is neki. Tudták rólam, hogy tudok az állatokkal bánni és segíthetek a varsói cirkuszi állatok etetésénél, terelésénél.

Július 31-én reggel tízkor futott be a vonat a Nyugatiba. Fölszálltam rá, jegy és útlevel nélkül, de több tucat jelvény nyel a zsebemben, melyet csereként akartam felhasználni. Ez akkoriban a pénznem egyik változata volt. A vonat tele volt küldöttekkel, főleg görögökkel, izraeliekkel, délszlávokkal. Angolul beszéltem – már akkor is lingua franca volt e nyelv – akkor is, amikor a jegyemet kérték. Cuccomat az ülésen hagytam a kocsit, fölmásztam a vonat tetejére és elhelyezkedtem a harmonikában. A vonat megindult, nemsokára elértük Szobot, a magyar-csehszlovák határon. Órákat rostokoltunk ott. Talán engem kerestek. Kikukucskáltam és megláttam a Duna ezüst csíkját. Közben jött egy hatalmas zápor, bőrig áztam. Az állomás felőli oldalon határőrkatonák álltak, viszont a Duna felől nem láttam egyet sem. Úgy gondoltam, megmosdom a Dunában. Leugrottam – egy nem látott határőr karjába. Elfogtak, kihallgattak, Balassagyarmatra vittek, ott a Rákóczi vár börtöncellájába. A várat határőr ÁVO-állomásnak alakították át. Még egy nap, még egy kihallgatás, majd bilincsbbe verve vittek fel Pestre, a Fő utcai ÁVO-s börtönbe. Kémkedéssel vádoltak, nem hitték el, hogy ifjúsági fesztiválra akartam menni. A további kihallgatásokat megszakította magas lázam, szám fekélyekkel volt tele.

A Gyűjtőfogházba vittek. Az ottani doktor tudóspecialista volt, fogoly, akárcsak magam. Rám nevetett: „Magát tífszgyanúval hozták ide, holott begyulladtak a bölcsességfogai.” Aztán mindkettőt kihúzta, összesen hat darabban. Csak helyi érzéstelenítője volt. Kétszer elájultam az operáció közben.

Egy hónapig tartott felépülésem. A koszt megfelelő volt, a cellában egyedül laktam, tornázni kezdtem, és naplóírá-

ba fogtam. Papirom nem volt, csak WC-papír, írószer tiltva volt. Kenyérbélből tintatartót gyártottam, széntablettákból tintát, cirokseprű szálából író tollat. Sétálhattam többedmagammal a börtönudvarban, ott láthattam az ugyancsak már fogoly Péter Gábort. 1949-ben került az ÁVÓ élére. Megkínzott és megölt számosakat, majd 1953-ban letartóztatták. Persze az igazi főbűnös Rákosi Mátvás volt, aki ugyan bukott egy kicsit '53-ban, de visszatörtetett a hatalom élére 1955-ben.

Októberben már ismét a Fő utcában voltam. A kihallgatást az alvás megakadályozásával fűszerezték. Így ment ez három napon át. Ezek után sem mondhattam mást, mint az igazat: Varsóba akartam menni, habár jegy és útlevél híján.

Ezt a vallomást már aláírtam, mert ejtették a kémkedés vádját és a Nyugatra menekülés szándékát. A Markó utcai börtönbe küldtek. Ott Dömjén László műugró volt a felvételi tiszt. Ezt mondta: „Annyit tehetek érted Tamás, hogy a legjobb zárkába küldlek.” Megköszöntem irgalmát és elfoglaltam a helyem egy négyágyas, tiszta cellában, ahol volt már három másik „politikai” fogoly. Pali megfejelte a parancsot, katonáéknál, Antal bácsi kulák volt, aki tulajdonát vasvillával védte, Laci megörökölte apja kefekötő műhelyét. Egy bálón a menyasszonyával kikezdő vágós hadnaggyal verekedni kezdett – most a tárgyalását várta, hogy mindenki, beleértve Király Béla tábornokot, aki 1956-ban a Nemzetőrség parancsnoka lett, majd az oroszokkal harcolva elmenekült Ausztriába. Később történészprofesszor lett New York-ban.

1955-ben a börtönudvarban találkoztunk – széles alakjával kiemelkedett a többi sétáló fogoly közül –, majd a 70-es, 80-as években New Yorkban.

A fölöttük lévő emelet zárkáiban nők voltak, csövesek és politikaiak keverve. Egy csík az ajtó felső részén látni engedte őket, amint vonultak. Jelbeszéddel bemutatkoztak, én kiválasztottam magamnak egy hosszú hajú szőke: Rózsikát.

Rózsai egy KÖZÉRT-ben dolgozott, sikkasztással vádolták. Levélcsereinkből kitűnt: ártatlan. Az írószerek tiltva voltak, de én a korábbi módon cirokseprű tollal írtam. A leveleket sötétedés után madzagon kaptuk, küldtük. Rózsai egyre jobban belelendült. Egy napon az írószert megtalálták és elvették ceruzacsonkját, de megmaradt egy gombostűje. Fölszúrta az ujját és vérevel írt levelet nekem. A levél ma, 2007-ben is, megvan, a piros vér rajta rozsdabarna lett.

Történt, hogy novemberben egy csomó embert nyomtak be cellánkba – szardíniákat egy dobozba. Egyre-másra kitört a civakodás. Én könyvet kértem a fegyőröktől, megtagadták, éhségsztrájkba kezdtem. Novemberben látogatót fogadhattam. Nagynéném jött „beszélőre”, mely húsz percig tartott. Felsoroltam neki a könyveket, amiket kértem: Ady-összest, Gorkij novellát oroszul és egy orosz-magyar szótárt. Három nap éhségsztrájk után megérkeztek a könyvek. Ady versei negyedéves anyagom volt, a Gorkij novellák pedig ébren tartották orosz tudásom.

Decemberben tárgyalták Rózsai ügyét. Addigra már csomó WC-papírra írt anyagom volt, melyeket felküldtem egy csomagban. Rózsai kontyba kötötte szőke loboncát, benne irománnyal, és a tárgyalásról szabad hajadonként sétált ki. Engem 1955. december 9-én engedtek ki. Tárgyalásom komédia volt. Mivel kémkedést nem tudtak rám bizonyítani, kihágásért kaptam (már letöltött) öt hónapot.

Rózsai és szobaadónője ott voltak a tárgyalásomon. Begyűjtöttem tőle irományaimat, melynek alapján megírtam Érettségi című regényemet, 1970-ben adták ki Rómában. Az életrajzi „szakosztályban” ezt követte a Minden idők (München, 1978), majd a 2001-es pesti kiadású Utazás a szívem körül. (A forradalmi beszámoló negyedik kiadása 2006. decemberben jelent meg.)

Sem Rózsának, sem nekem nem volt hamarjában munkánk, egymás társaságát élveztük egy szerelmes héten át. Aztán egy este kopogtak lakásunk ajtaján. Kopasz, középkorú úr jött be – lehetett legalább negyven éves, és úgy mutatta be magát, mint Rózsai kérője.

„Rózsai megbízott, hogy öntől kérjem meg Rózsai kezét.”

„Tőlem? Hisz nem vagyok se apja, se bátyja.”

„Ön a szeretője. Nincs munkája, sőt, jelenleg nem is tanul az egyetemen.”

„Ez igaz.”

„Nos, én Önöknél jóval idősebb vagyok. De biztos állású KÖZÉRT vezető. Rendesen tudnék gondoskodni róla. Átengeti Rózsit nékem?”

„Rózsának magának kell döntenie.”

Minthogy többé nem láttam, kitalálhattam döntését.

Nemsokára munkát kaptam a Csepeli Vasműveknél, villanyszerelő tanoncként. Egy hét után áthelyeztek Budára. Munkám abból állt, hogy kivéstem a vágatot, ahová a mester beültette a drótot. Kemény munka volt, rossz keresettel. Ha már kemény a meló, többet akartam keresni.

A karácsonyi szünetben Szegedre autóstoppoltam. Az ottani rokonok jól elláttak, még vissza, Pestre menet a vonatköltséget is megkaptam tőlük. Abbahagytam a villanyszerelést és Komlóra utaztam. Még aznap felvettek a szénbányába, helyet kaptam a munkásszállóban és másnap kezdetem dolgozni a tárnában. Az első két héten felszíni munka volt, lejtaknán; az üres és megtöltött csilléket irányítottam. A munka könnyű volt, a pénz kevés. Kértem, osszanak be egy vājár mellé. Itt a munka is, a fizetés is a duplája volt. Éjszakásan este 10-től reggel 6-ig, nappalosan reggel 6-tól délután

2-ig dolgoztunk. Mindegy, hogy mikor dolgoztam, a munka olyan nehéz volt, hogy csak pihenésre maradt energiám.

A húsvéti szezonban egy régi vágású sportember összegyűjtött bennünket, fiatalokat és elvitt bennünket Pécsre. Az uszodában kötöttünk ki. Korábban, első osztályú úszó koromban még versenyeztem Pécsen, tehát valamelyest ismerem a művészeteknek e szép városát, római, török, középkori emlékeivel és galériáival. 1956 húsvétján a pécsi uszodában lubickolva meséltem régebbi versenyeimről, Pesten, Debrecenben, Ózdon, Szegeden, Egerben. Nessun maggiore dolore – idéztem Dantét, és mentorunk be tudta fejezni az idézetet: „Nincs nagyobb fájdalom, mint a komisz időkben visszaidézni boldog napjainkat.”

Aztán megkért arra, ússzam egy hosszat mellem. A technikám megvolt még és az egy hossz nem kívánt erőnlétet. Felkiáltott: „A magyar bajnok lehetnél! Szerzek neked egy olyan munkát, amely mellett edzhetnél.”

A fejemet ráztam. Komlóra azért jöttem, hogy pénzt keressek. Sikerült. Jövő szeptemberben talán visszavesznek az egyetemre.

Pechemre áthelyeztek egy olyan tárnába, ahol 40 fokos melegben kellett dolgozni. A vajat szűk volt, felállni nem lehetett. Anyaszült meztelen dolgoztunk, bár ez tilos volt. Egy héten belül testemet piros kiütések borították és nem volt olyan kenőcs, ami ezt eltüntette volna. Később, menekülésem után, Oxfordban találtak rá gyógyírt.

Elengedtek a bányából és némi spórolt pénzzel a zsebemben visszatértem Pestre. Rögtön dolgozni kezdtem a Vársárcsarnokban. Ott hamarosan előléptem koczikísérővé, egy gyümölcsöt és zöldséget szállító teherautón. Újpestre vittük az árut, az ottani munkáskerületi boltokba. Tizenkét üzletnek voltunk a szállítói. Jó és nem túl nehéz fizikai munka volt ez, a nyitott teherautón sok napsütés ért, és a nap zártával némi maradék gyümölcs és zöldség is, melyet hazavihettünk. A fizetség sem volt rossz. Hat év alatt először tudtam ételmezt adni nénémnek.

Szeptemberben befejeztem a munkát, kilincseltem az egyetemi titkárnál, dékánnál, rektornál és elértem, hogy visszavettek. Hamarosan kezdődött a tanulás. Egy negyedéves évfolyamtársnőm, S. egyszeriben kiválasztott magának. Egy kicsit tanultunk együtt. Táncolni jártunk és visszafojtott lélegzettel figyeltük a politikai eseményeket. Csókolóztunk.

Szabolcs Péter: Kaláka